

مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز، پاییز ۱۳۸۶
دوره سوم، سال چهاردهم، شماره ۳
صص: ۱۵۸-۱۵۱

گزارش

همایش ملی فناوری آموزشی در عصر اطلاعات و ارتباطات

عبدالمهدی معرف‌زاده*

دانشگاه شهید چمران اهواز در روزهای بهاری ۲۲ و ۲۳ فروردین ماه سال جاری (۱۳۸۷) شاهد برگزاری همایش ملی تحت عنوان فناوری آموزشی در عصر اطلاعات و ارتباطات بود. این همایش که با همکاری گسترده گروه‌های آموزشی علوم تربیتی و کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز برگزار شد، حاصل کوشش‌های چند ماهه اعضای هیأت علمی دو گروه فوق‌الذکر، همکاری و مساعدت حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه و همیاری و مساعی شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب بود. پیشنهاد اولیه برگزاری همایش پس از طرح در جلسات متعدد منفرد و مشترک دو گروه و در نهایت تحت عنوان بالا به تصویب جلسه مشترک دو گروه فوق‌الذکر رسید و پس از انتخاب دبیران کمیته‌های علمی و اجرایی جهت تصویب به حوزه معاونت آموزشی و هیأت رئیسه محترم دانشگاه تقدیم گردید و نهایتاً آقایان دکتر عبدالمهدی معرف‌زاده به عنوان دبیر علمی و آقای محمدحسن عظیمی به عنوان دبیر اجرایی همایش از ریاست محترم دانشگاه جهت انجام اقدامات بعدی حکم دریافت داشتند.

---

* استادیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، Morefzadeh_a@scu.ir

هدف‌های همایش

- این همایش با مدنظر قرار دادن اهداف خود به شرح زیر با انتشار فراخوان مقاله، شروع به کار کرد.
۱. تبیین و تعیین نقش فناوری نوین ارتباطی و آموزشی در فرآیند تعلیم و تربیت،
  ۲. تعیین معیارها و ویژگی‌های مطلوب جهت انتخاب فناوری مناسب برای کاربرد آموزشی،
  ۳. بررسی مزیت‌های کاربرد فناوری‌های نوین در آموزش،
  ۴. انتخاب راه کارهای مناسب برای حرکت به سمت آموزش مجازی، راه دور و الکترونیک،
  ۵. بررسی وضعیت زیر ساخت‌های فنی لازم برای کاربرد فن آوری‌های نوین در امر آموزش،
  ۶. بررسی جایگاه منابع و کتابخانه‌های الکترونیکی در فرایند آموزش،
  ۷. بررسی ابعاد روانشناختی فناوری‌های نوین و تأثیر آن بر فرایند آموزش.
  ۸. تعیین راه کارهای علمی و عملی برای هدایت فرایند آموزش به سمت الکترونیکی و مجازی.
  ۹. بررسی ارتباط بین ویژگی‌های فردی و کاربرد فناوری‌های آموزشی در فرایند آموزشی،
۱۰. بررسی نگرش افراد و کاربرد فناوری‌های نوین آموزشی،
۱۱. پویایی گروهی و فناوری‌های آموزشی،
۱۲. بررسی نقش کتابداران عصر اطلاعات و ارتباطات در فرایند آموزش،
۱۳. بررسی آموزش مجازی در بهبود فرایندهای کتابخانه‌ای،
۱۴. بررسی تأثیرات متقابل سواد اطلاعاتی و کیفیت آموزش،
۱۵. بررسی روند تغییر به سمت آموزش مجازی، راه دور و الکترونیک.

محورهای همایش

- برای همایش محورهای به شرح زیر نیز در نظر گرفته شده بود:
۱. مبانی، ضرورت‌ها، روش‌ها و ابزارهای فناوری آموزشی.
  ۲. زیر ساخت‌های موجود و مطلوب برای آموزش مجازی، راه دور و الکترونیک.
  ۳. فرصت‌ها، چالش‌ها (بلند مدت، میان مدت و کوتاه مدت).
  ۴. تجربه‌های موفق آموزش مجازی، راه دور و الکترونیکی.
  ۵. عوامل و موانع توسعه آموزش‌های مجازی و الکترونیکی.
  ۶. مواد، منابع الکترونیکی و کتابخانه‌های

فناوری‌های جدید در حوزه‌های پژوهشی و آموزشی و آموزش محسوب می‌شد.

دیجیتالی و آموزش.

۷. کتابخانه‌های مجازی، آموزش مستمر و کتابداران عصر اطلاعات در محیط مجازی.

۸. عصر اطلاعات و کیفیت آموزش.

۹. معرفی و ارزیابی ابزارها و فناوری‌های تولید شده و شناخته شده در این زمینه.

۱۰. مؤلفه‌های نظام آموزشی مبتنی بر آموزش مجازی، راه دور الکترونیکی.

۱۱. طرح‌های نوآورانه در آموزش مجازی، راه دور و الکترونیکی.

۱۲. سازمان و مدیریت در فرایند تغییر از آموزش سنتی به آموزش مجازی، راه دور و الکترونیکی.

۱۳. اقتصاد آموزش مجازی، راه دور و الکترونیکی.

همزمان و همگام با چاپ بروشور و پوستر همایش، همکار ارجمند جناب آقای عظیمی که مسئولیت دبیر اجرایی همایش را نیز بر عهده داشت به طراحی و راه اندازی سایت همایش پرداخت به نحوی که تمام ارتباطات پژوهشگران، نویسندگان و ارائه دهندگان مقاله‌ها و داوران و همچنین اعضاء کمیته علمی و شرکت کنندگان محترم، به صورت Paperless و از طریق شبکه اینترنت برقرار می‌شد، که فی‌نفسه گامی ارزشمند در بهره‌برداری مناسب از

اطلاعات آماری همایش

نظری اجمالی به برخی از ارقام زیر از حجم بالای کار انجام شده که به صورت Paperless بین اعضای کمیته‌های علمی و اجرایی همایش و داوران محترم در گوشه و کنار کشور صورت گرفته است، خبر می‌دهد. در مرحله اول داوری چکیده ۶۵۰ مقاله برای داوران ارسال گردید که ۴۸۶ مورد از آن پس از داوری عودت داده شد. در مرحله دوم ۱۵۹ چکیده مقاله به داوران ارسال و ۱۱۴ مورد برگردانده شد.

پس از ارسال اصل مقاله‌هایی که چکیده آنها پذیرفته شده بود، در نهایت ۱۸۰ مقاله با توصیه انجام اصلاحاتی پذیرفته شد. از مجموع مقاله‌های داوری شده ۹۴ مورد رد شد و ۳۷۳ مورد پذیرش گردید. در داوری نوبت آخر مقاله‌ها پیرامون نحوه ارائه، نتایج به شرح زیر بود: ارائه به صورت پوستر ۴۱ مورد، ارائه به صورت سخنرانی ۴۲ مورد و چاپ در مجموعه مقالات ۱۰۰ مورد.

کمیته‌های علمی و داوری و کمیته

اجرایی

اعضای کمیته‌های علمی و داوری از ۳۴

نفر اعضاء هیأت علمی دانشگاههای مختلف علاوه بر دانشگاه شهید چمران از

دانشگاههای تهران، علامه طباطبائی، تربیت

معلم، اصفهان و ... بودند که با صرف وقت

فراوان به انجام وظیفه پرداختند، که توفیق

بیشترشان را در امور آموزشی و پژوهشی آرزو می‌کنیم.

در کمیته اجرائی همایش علاوه بر برخی

از همکاران هیأت علمی و کارکنان اداری

دانشکده تعداد قابل توجهی از دانشجویان

رشته‌های علوم تربیتی، کتابداری و

روان‌شناسی نیز همکاری داشتند که انجام

همایش بدون کوشش‌های شبانه روزی آنان

میسر نبود، اجرشان با ایزدمنان.

افتتاحیه

افتتاحیه از ساعت ۹ تا ۱۱ روز پنجشنبه

۱۳۸۷/۱/۲۲ با تلاوت آیاتی از قرآن کریم

آغاز و با سرود جمهوری اسلامی ایران و

سپس سرود دانشگاه شهید چمران ادامه

یافت. پس از آن، دبیر علمی همایش طی

سخنانی به حاضرین خیرمقدم گفت و سپس

معاونت محترم پژوهشی دانشگاه سخنانی

ایراد فرمودند و سپس دو نفر از اساتید

صاحب نام علوم تربیتی و کتابداری یعنی

آقایان دکتر حری و دکتر پاک‌سرشت به ایراد

سخن پرداختند.

سخنرانی‌های روز اول در دو سالن

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی و

دانشکده الهیات در سه جلسه در هر یک از

دو سالن برگزار گردید. در هر یک از

جلسات چهار نفر سخنرانی داشتند و سپس

پرسش و پاسخ و پس از آن پذیرائی به عمل

می‌آمد.

سخنرانی‌های روز دوم نیز در دو سالن

مذکور در سه جلسه برگزار گردید. در هر

یک از جلسه‌ها نیز چهار سخنرانی انجام

گرفت که با پرسش و پاسخ و پذیرایی دنبال

می‌شد.

چاپ چکیده مقاله‌ها

از جمله کارهایی که برگزارکنندگان با

مساعدت معاونت پژوهشی دانشگاه شهید

چمران موفق به انجام آن شدند، چاپ و

انتشار به موقع چکیده بیش از یکصد مقاله

بود که همزمان در روز افتتاح همایش در

اختیار شرکت کنندگان و علاقمندان قرار

گرفت. این مجموعه چکیده مقالات در قطع

رقعی و در یکصد و چهل و پنج صفحه

چاپ گردید.

برنامه اصلی همایش

این همایش در دو روز ۲۲ و ۲۳

مباحث عمده

این همایش با هدف شناسایی حوزه‌های فناوری آموزشی و فناوری اطلاعات و ایجاد شناخت نسبت به این حوزه‌ها و بررسی مسائل و چالش‌های ناشی از تعامل و برهمکنش آنها برپا شد و به بررسی ابعاد مختلف کاربرد فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در تعلیم و تربیت پرداخت. در مقدمات، آقای دکتر محمد جعفر پاک سرشت با تکیه بر نظریاتی مانند نظرات مارشال مک لوهان بر این نکته تأکید داشتند که در استفاده از ابزارها و فناوری‌ها بایستی نگاهی تلفیقی داشت و هر دو بعد انسانی و فنی می‌بایست به طور متوازن مورد توجه قرار گیرد. آقای دکتر عباس حری نیز بر این تأکید نمودند که قابلیت‌های ماهوی فناوری‌های اطلاعاتی به ویژه در جاهایی که بیان اندیشه از عهده کلام ساخته نیست، بایستی مورد شناسایی قرار گیرد و از طریق برقراری رابطه مستمر و منطقی بین حوزه آموزش و حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی تأثیر این فناوری‌ها بر آموزش مثبت و پایدار خواهد بود.

سرمایه‌گذاری در حوزه اطلاع‌رسانی و آموزش و توسعه این حوزه‌ها ممکن است گاهی دیر بازده باشد. وجوه مختلف آموزش از جمله آموزش از راه دور همین خصیصه را دارند. هر قدر که این آموزش‌ها هزینه بر

هستند، اما چون سواد را در اقصی نقاط مملکت گسترش می‌دهند، مقرون به صرفه هستند. بهرحال توجه به ابعاد اقتصادی آموزش مهم است و باور کلی این است که سرمایه‌گذاری در این حوزه‌ها اجتناب ناپذیر است و اما برخی با توجه به دو مقوله نوین اقتصاد اطلاعات و اقتصاد آموزش بر این باور هستند که در عصر جدید دو نسل قدیم و جدید، یکی به اتکای تجربه و دیگری به اتکای تسلطی که بر فناوری‌های نوین دارد، اگر دست در دست یکدیگر داشته باشند می‌توانند آموزش را اقتصادی کنند.

نوآوری در تمامی حوزه‌های تمدن بشری اعم از فرهنگ، سیاست، اقتصاد، صنعت و غیره نیازمند مدیریت بهینه دانش یعنی تولید و خلق دانش و آگاهی و روش‌های توزیع و کاربرد آن است تا بتواند شکوفایی و توسعه را در پی داشته باشد. ظهور و افول فناوری‌های آموزشی گوناگون شاهد معتبری بر تلاش بشریت برای مدیریت دانش است که در برهه‌هایی از زمان علیرغم سرمایه‌گذاری‌های کلان با پیامدها و عکس‌العمل‌های منفی اجتماعی نیز همراه بوده است و گاه در کمتر از چند سال تحولات گسترده و نوآوری‌های جدید کارایی شیوه‌های پیشین را زیر سؤال برده است. این ظهور و افول را شاید به عبارتی خوشبینانه‌تر و یا واقع‌بینانه‌تر بتوان چرخه تکامل و تحول

فناوری آموزشی نامید. در این چارچوب نظرات متعددی مطرح است. از جمله می‌توان به ایده برنامه درسی پنهان اشاره کرد و این که این برنامه درسی در محیط الکترونیکی بایستی بر ارزش‌های انسانی متکی باشد و ما را از عجزین شدن بیش از حد با دنیای دیجیتال برحذر دارد. لازمه این امر شناخت صحیح است. به نظر می‌آید شناخت عمومی از فناوری دچار یک کاستی است و تاکنون بیشتر بر خود فن تأکید شده است. فناوری نیازمند یک چارچوب شناختی است و برخی را عقیده بر این است که برای عقلایی کردن فناوری بایستی به ایجاد شناخت کافی پرداخت. اما در این راه می‌بایست هم به مزایا و هم به خطرات آن توجه داشت، و هم این که فرصت‌ها و تهدیدها را برشناخت.

سرعت در تبادل اطلاعات تسهیل‌گر جریان امور فردی و سازمانی و تسریع‌کننده و بهبودبخشنده تصمیم‌گیری‌ها است و سازمان‌ها را در حرکت به سمت و سوی ارگانیک شدن و بهره‌مندی از ساختارهای پویای نوین و انعطاف‌پذیر یاری می‌رساند تا قادر باشند در عرصه‌های رقابتی ناشی از جهانی شدن نه تنها بقاء خود را تضمین نمایند، بلکه بتوانند به پیشرفت و توسعه خود نیز بیانندیشند. نظام‌های آموزشی سنتی حضوی و مکاتبه‌ای نمی‌توانند جوابگوی نیازهای جامعه امروز باشند و لذا گذر از

نظام سنتی آموزشی و روی آوردن به سوی آموزش‌های راه دور مجازی و دیجیتالی یک ضرورت می‌نماید. در این راستا، پرداختن به ماهیت، ابعاد، روش‌ها و محتوای فناوری آموزشی امری است که می‌بایست به آن توجه داشت، و بخصوص لازم است که از جانب مراکز علمی، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی توجه بیشتری به آن به عمل آید. بدیهی است که دفاع و طرفداری از ترویج و گسترش فناوری آموزشی و اطلاع‌رسانی و حتی کنترل و هدایت آن نیازمند مبانی معرفت‌شناختی و اندیشه‌های تربیتی است تا به اتکاء به بنیان‌های فکری بتوان در این مورد به بحث و فحص پرداخت. بهره‌مندی صحیح از فناوری‌های نوین نیازمند وجود مراجع معتبر برای نظارت بر صحت محتوا و روش آنهاست. به دلیل اهمیت، ضرورت و تنوع و انعطاف‌پذیری محتوا در این حوزه، داشتن تخصص کافی، صرف وقت زیاد و برنامه‌ریزی دقیق و اصولی با بهره‌مندی از نظریات برنامه‌ریزی درسی و رویکردهای روان‌شناختی مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت، ضروری است. فناوری آموزشی امکان توزیع دانش و اطلاعات را تسهیل و تسریع می‌سازد و تلفیق و یکپارچه سازی درسی حوزه‌های مختلف ثمره‌های ارزشمندی دارد. شکل‌گیری کتابخانه‌های دیجیتالی موجب شده است نقش تولید

موانع موجود بر سر راه ایجاد و توسعه فناوری‌های نوین آموزشی را نادیده گرفت و برای تضمین موفقیت باید علاوه بر توجه جدی و علمی به جنبه اقتصادی و مقروه به صرفه بودن آنها، باید بر موانعی مانند عدم آشنایی کاربران و فقدان مهارت‌های لازم و کافی برای استفاده، هزینه بالای تجهیزات و مشکل گزینش از بین اطلاعات و محتوای موجود جهت گنجاندن در متن برنامه‌های آموزشی و اطلاعاتی غلبه نمود و مسئولین و برنامه‌ریزان باید پاسخگوی دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی باشند که به لحاظ تعاملات و تناسبات انسانی و اجتماعی و گاه فرهنگی وجود دارد. امروزه اقتصاد دانایی محور شده است. آگاهی‌های سیاسی در سطح بین‌المللی و سطح انتظارات ملل برای مشارکت در تعیین سرنوشت خود به مراتب فزونی یافته است. ثروت آینده محصول افکار است. تبادلات فرهنگی بسیار گسترده و متنوع شده است. نیازهای جوامع بشری در سطوح منطقه‌ای و ملی به شدت متنوع‌تر و پیچیده‌تر گشته‌اند و بنابراین، همه وجوه حیات بشری نیازمند دانش و آگاهی جدی و عمیق‌تری هستند. از سوی دیگر، نمی‌توان با ساختارها و شیوه‌های سنتی پاسخگوی این نیازها بود و از عهده چنین چالش‌هایی برآمد. مدیریت دانش نیازمند تحولات جدی در ساختارها و نگرش‌های سازمانی و فردی است. حمایت

اطلاعات به کتابخانه‌ها افزوده شده و این کتابخانه‌ها اکنون بتوانند در خدمت گروه‌های مختلف آموزشی و پژوهشی مجازی باشند. پادکست‌ها و یا ابزارهای آموزش الکترونیکی بسیار می‌توانند فراگیران را از قید مکان و زمان برهانند و فراگیر را علاوه بر آزادی انتخاب موضوع، در تعیین موقعیت یادگیری نیز سهیم نمایند. تحولات جدید مانند وب ۲ و e-learning 2 به تعاملی شدن هر چه بیشتر آموزش‌ها و شاگرد محوری آنها افزوده است. دیده شده است که استفاده از فناوری‌های چند رسانه‌ای می‌تواند معلمان را در محقق ساختن اهداف حیطه عاطفی برنامه‌های درسی یاری نماید. از آن سو، هم اکنون به مدد فناوری‌های نوین، ابزارهایی فراهم است که به کمک آنها می‌توان به ارزیابی کیفی معلمان پرداخت. همچنین، گستره این فناوری‌ها در آموزش موجب شده است که اکنون جوامع معلول به ویژه نابینایان و کم بینایان نیز از آنها بهره‌مند شوند. علاوه بر پیامدهای شناختی مثبت که در غالب تحقیقات مورد تأکید قرار گرفته‌اند، پیامدهای مثبت اجتماعی مانند ارتقاء سطح آگاهی‌های اجتماعی و توسعه و ارتقاء حقوق اقلیت‌هایی مانند زنان را نیز به دنبال داشته است که به همین دلیل نسبت به تدوین محتوای این قبیل برنامه‌ها و نحوه بهره‌برداری از آنها حساسیت زیادی وجود دارد. البته نباید مشکلات و

از دانایی محوری نیازمند سازمان‌های یادگیرنده است. سازمان یادگیرنده با مدیریت فرایند یادگیری سازمانی، بستری مناسب برای پیاده‌سازی مدیریت دانش دارد و مدیریت دانش می‌تواند با آسان‌سازی فرایندها در اثربخشی هر چه بیشتر سازمان و موفقیت عملکردهای آن تأثیرگذار باشد. صفت فراگیری گستره فردی و سازمانی را توأمان دارد و بنابراین مدیران سازمان‌ها باید در صدد اتخاذ راهکاره و تدابیر جدی‌تر، علمی‌تر و سریع‌تر برای حمایت از توسعه آگاهی و دانایی باشند. سیاستگذاران، برنامه‌ریزان، کاربران و مدیران سازمان‌ها به ویژه نگرش بهبود یافته و جامع‌تر و مثبت‌تری نسبت به فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی کسب نمایند تا با وقوف بیشتر نسبت به اهمیت این حوزه، حمایت بیشتری به عمل آورند. البته پرسش‌هایی نیز مطرح هستند که تحقیق و تفحص بیشتری را می‌طلبند. تأکید شدید آموزش‌های الکترونیکی بر محتوا و خطر گرایش به محتوا مداری و ناگزیر شدن فراگیران برای تطبیق الزامی با محتوای قصد شده توسط برنامه ریزان و مؤلفان، معیارهای اقتصادی مانند نسبت سود به هزینه در این فناوری‌ها، تردید جدی در مورد صحت ارزشگذاری اقتصادی تعلیم و تربیت با معیارهای رایج در صنعت و تجارت، فروکاهش فناوری‌های آموزشی به

محتوای متنوع و متعدد و احتمال تنزل اندیشه و اعتبار محتوایی، چگونگی افزایش پیامدهای مثبت عاطفی و اجتماعی فناوری‌های نوین و غلبه بر مشکلات آن و چگونگی تطبیق با نیازهای بومی و موقعیتی، از محدود پرسش‌هایی هستند که به تحقیقات بیشتری برای نیل به پاسخ‌های مقبول و معقول نیاز دارند.

اختتامیه

جلسه اختتامیه همایش نیز از ساعت ۱۶ تا ۱۸ روز جمعه ۱۳۸۷/۱/۲۳ برگزار گردید. در این جلسه پس از تلاوت آیاتی از کلام الله مجید، آقای دکتر کوکبی رئیس دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی سخنانی در قدردانی و تشکر از برگزارکنندگان و شرکت کنندگان ارائه نمودند. سپس دبیر کمیته اجرایی، گزارشی از نحوه انجام امور همایش ارائه نمودند. در آخرین بخش‌های اختتامیه آقای دکتر فرج پهلوی و دکتر پارسا به جمع‌بندی همایش پرداختند و پس از آن قطعنامه همایش قرائت و به تصویب رسید. در یکی از بندهای قطعنامه شرکت کنندگان تصویب کردند که این همایش حداقل هر دو سال یکبار در دانشگاه شهید چمران دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی برگزار گردد.